





دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم اجتماعی

گرایش جامعه‌شناسی

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر

صنعتی (مورد مطالعه: شهرستان شهرکرد)

استاد راهنما:

دکتر بهجت یزدخواستی

استاد مشاور:

دکتر سید علی هاشمیان فر

پژوهشگر:

پروانه رئیسی سرتشنیزی

آبان ماه ۱۳۹۲

ابتکارات مطالعات، نتایج بر مترتب مادی حقوق کلیه
نامه پایان این موضوع تحقیق از ناشی های نوآوری و
تعلق به دانشگاه اصفهان است.

باشکر از سرکار خانم دکتر بخت یزدخواستی که در تمام این مدت با صبر و سکینایی

بسیار، ایجاب را مشمول راهنمایی های ارزشمند خود قرار داده اند.

باشکر از

زحمات جناب آقای دکتر سید علی هاشمیان فر، که بسیار از لکها و مشاوره های ایشان

بهره مند شدم.

باشکر فراوان از

پدر، مادر و همسر ارجمندم،

برادران و خواهر مهربانم به خاطر همه ی دگر می ها و حمایتهاشان

و همیشه طور دوستان عزیزم

و تمام کسانی که مراد تدوین این پایان نامه یاری نمودند.

تقدیم به

پدر و مادر "دلسوز و مهربانم، آنان که آفتاب مهرشان در آستانه قلمم هرگز غروب نخواهد کرد.

و تقدیم به

همسر عزیزم، آن همراه همیشه صبور که همواره در پس لبخندش به من شور و نشاط زندگی می بخشد.

چکیده

این پژوهش با هدف تعیین ارتباط بین عوامل اجتماعی و گرایش جوانان شهرستان شهرکرد به مصرف موادمخدر صنعتی انجام شده است. چارچوب نظری مورد استفاده، ترکیبی از نظریه‌ی های پیوند اجتماعی هیرشی، نظریه پارسونز، پیوند افتراقی ساترلند و منزلت اجتماعی آلبرت کوهن بوده است. همچنین از روش پیمایش و از پرسشنامه به عنوان تکنیک و ابزار جمع‌آوری اطلاعات استفاده گردیده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه جوانان ۱۶ تا ۳۰ ساله‌ی شهرستان شهرکرد بود که در مراکز بازپروری و ترک اعتیاد در زمان مطالعه به سر می بردند. متغیر وابسته پژوهش، میزان گرایش جوانان به مصرف موادمخدر صنعتی بود که سعی شد با بکارگیری تکنیک های آماری، رابطه آن با متغیرهای مستقل (نظیر استفاده از رسانه‌های نوین، خانواده نابسامان، معاشرت با دوستان ناباب، طبقه اجتماعی، بیکاری، کنترل اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت) مورد سنجش قرار گیرد. یافته‌های تحقیق نشان داد که رابطه معکوس و معناداری بین متغیرهای طبقه اجتماعی، کنترل اجتماعی و نحوه گذران اوقات فراغت با متغیر وابسته (میزان گرایش به مصرف مواد مخدر صنعتی) وجود داشته است. همچنین نتایج پژوهش رابطه‌ی مستقیم و معنی‌داری بین متغیرهای استفاده از رسانه‌های نوین، خانواده نابسامان و معاشرت با دوستان ناباب با میزان گرایش به مصرف مواد مخدر صنعتی را آشکار ساخته است. اما یافته‌ها بین متغیر بیکاری و متغیر وابسته رابطه معنی‌داری را نشان نداده است.

واژه‌های کلیدی: موادمخدر صنعتی، عوامل اجتماعی، گرایش، جوانی، مصرف

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات پژوهش	
۱-۱-۱	بیان مسأله
۱
۲-۱	اهمیت و ارزش تحقیق
۳
۳-۱	اهداف تحقیق
۴
۱-۳-۱	هدف کلی
۴
۲-۳-۱	اهداف فرعی
۴
۴-۱	سؤالات
۴
۱-۴-۱	سؤال کلی
۴
۲-۴-۱	سؤالات فرعی
۴
۵-۱	کلید واژگان تحقیق
۵
فصل دوم: ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق	
۱-۲-۱	مقدمه
۶
۲-۲	تعریف مفاهیم
۶
۱-۲-۲	انحراف اجتماعی
۶
۲-۲-۲	اعتیاد
۸
۱-۲-۲-۲	پیامدهای اعتیاد
۱۱
۲-۲-۲-۲	تاریخچه اعتیاد در ایران و جهان
۱۳
۳-۲	پیشینه و تاریخچه موضوع تحقیق
۱۶
۱-۳-۲	تحقیقات ایرانی
۱۶
۲-۳-۲	تحقیقات خارجی
۱۹
۳-۳-۲	جمع بندی و نقد مطالعات پیشین
۲۱
۴-۲	نظریه‌های انحرافات اجتماعی
۲۲
۱-۴-۲	تبیین‌های روان‌شناختی
۲۲
۲-۴-۲	تبیین‌های زیست‌شناختی
۲۳
۳-۴-۲	تبیین‌های جامعه‌شناختی
۲۴

۲۶	۱-۳-۴-۲- رویکرد کارکردگرایی ساختاری
۲۶	۱-۱-۳-۴-۲- نظریه آنومی دورکیم
۲۷	۲-۱-۳-۴-۲- نظریه فشار ساختاری مرتون
۳۰	۳-۱-۳-۴-۲- نظریه پارسونز
۳۰	۴-۱-۳-۴-۲- نظریه خرده فرهنگی کوهن
۳۲	۵-۱-۳-۴-۲- نظریه «فرصت افتراقی» کلووارد و اهلاین
۳۳	۶-۱-۳-۴-۲- نظریه بی سازمانی پارک و برگس
۳۴	۷-۱-۳-۴-۲- نظریه کنترل اجتماعی هیرشی
۳۸	۲-۳-۴-۲- رویکرد کنش متقابل نمادین
۳۸	۱-۲-۳-۴-۲- نظریه پیوند افتراقی. ساترلند
۴۱	۲-۲-۳-۴-۲- نظریه خنثی سازی سایکز و متزا
۴۳	۳-۲-۳-۴-۲- دیدگاه برچسب زنی
۴۵	۳-۳-۴-۲- رویکرد تضاد گرا
۴۵	۱-۳-۳-۴-۲- مارکس و انگلس
۴۶	۲-۳-۳-۴-۲- نظریه واقعیت اجتماعی کوئینی
۴۷	۳-۳-۳-۴-۲- نظریه کنترل قدرت
۴۹	۵-۲- چهارچوب نظری
۵۲	۶-۲- فرضیات
۵۲	۱-۶-۲- فرضیه کلی
۵۲	۲-۶-۲- فرض های فرعی
۵۳	۷-۲- مدل نظری تحقیق

فصل سوم: روش شناسی تحقیق

۵۴	۱-۳- مقدمه
۵۴	۲-۳- نوع تحقیق
۵۴	۳-۳- روش تحقیق
۵۵	۴-۳- روش جمع آوری اطلاعات
۵۶	۵-۳- واحد تحلیل
۵۶	۶-۳- جامعه آماری

صفحه

عنوان

۵۶	۷-۳- تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای مستقل و وابسته
۵۶	۱-۷-۳- متغیر وابسته
۵۸	۲-۷-۳- متغیرهای مستقل
۶۴	۸-۳- روایی ابزار اندازه‌گیری
۶۵	۹-۳- پایایی
۶۶	۱۰-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۶	۱۱-۳- استخراج داده‌ها

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۶۷	۱-۴- مقدمه
۶۷	۲-۴- آمار توصیفی
۷۵	۳-۴- آزمون فرضیه‌ها
۸۳	۴-۴- خلاصه فصل

فصل پنجم: نتیجه‌گیری

۸۴	۱-۵- مقدمه
۸۴	۲-۵- خلاصه طرح و نتایج پژوهش
۸۷	۳-۵- بحثی در فرضیه‌ها
۹۲	۴-۵- راهکارها
۹۳	۵-۵- پیشنهادات پژوهشی
۹۴	۶-۵- مشکلات و محدودیت‌های تحقیق
۹۵	پیوست
۱۰۰	منابع و مأخذ

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۴۸	جدول شماره ۱-۲- نظریات انحرافات اجتماعی
۵۷	جدول شماره ۱-۳- تعریف عملیاتی متغیر گرایش به مواد مخدر صنعتی
۵۸	جدول شماره ۲-۳- تعریف عملیاتی متغیر نابسامانی خانواده
۵۹	جدول شماره ۳-۳- تعریف عملیاتی متغیر نحوه گذران اوقات فراغت
۶۱	جدول شماره ۴-۳- تعریف عملیاتی متغیر کنترل اجتماعی
۶۲	جدول شماره ۵-۳- تعریف عملیاتی متغیر معاشرت با دوستان ناباب
۶۳	جدول شماره ۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر طبقه اجتماعی
۶۴	جدول شماره ۷-۳- تعریف عملیاتی متغیر استفاده از رسانه های نوین
۶۵	جدول شماره ۸-۳- میزان آلفا کرونباخ گویه ها
۶۸	جدول شماره ۱-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت سن
۶۹	جدول شماره ۲-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت
۷۰	جدول شماره ۳-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل
۷۱	جدول شماره ۴-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تحصیلات
۷۲	جدول شماره ۵-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال
۷۳	جدول شماره ۶-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سطح درآمد
۷۴	جدول شماره ۷-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مصرف نوع مواد مخدر صنعتی
۷۵	جدول شماره ۸-۴- آزمون معناداری رابطه میان استفاده از رسانه های نوین و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
۷۶	جدول شماره ۹-۴- آزمون معناداری رابطه میان خانواده نابسامان و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
۷۷	جدول شماره ۱۰-۴- آزمون معناداری رابطه میان میزان معاشرت با دوستان ناباب و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
۷۸	جدول شماره ۱۱-۴- آزمون معناداری رابطه میان میزان گذران اوقات فراغت و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
۷۹	جدول شماره ۱۲-۴- آزمون معناداری رابطه میان میزان کنترل اجتماعی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
۸۰	جدول شماره ۱۳-۴- آزمون فرضیه: تفاوت بین وضعیت اشتغال و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی

صفحه

عنوان

جدول شماره ۴-۱۴- آزمون معناداری تفاوت پایگاه های اجتماعی مختلف از لحاظ میزان گرایش	
جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی.....	۸۱
جدول شماره ۴-۱۵- رگرسیون.....	۸۲
جدول شماره ۴-۱۶- اثر سایر متغیرها بر متغیر وابسته.....	۸۲

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۵۳	شکل شماره ۱-۲- مدل نظری تحقیق
۶۸	شکل شماره ۱-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت سن
۶۹	شکل شماره ۲-۴-: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت
۷۰	شکل شماره ۳-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل
۷۱	شکل شماره ۴-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تحصیلات
۷۲	شکل شماره ۵-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال
۷۳	شکل شماره ۶-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سطح درآمد
۷۴	شکل شماره ۷-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مصرف نوع مواد مخدر صنعتی

پیشگفتار

پدیده‌ی اعتیاد به مواد مخدر مسئله‌ای جهانی است که همه‌ی کشورها به نوعی با آن درگیرند به اعتقاد تحلیلگران اجتماعی، اعتیاد به مواد مخدر، به عنوان یکی از مسائل پیچیده اجتماعی در عصر حاضر است که زمینه‌ساز بروز بسیاری از آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی می‌باشد.

اعتیاد و سوءمصرف مواد مخدر به مثابه یک مسئله اجتماعی، پدیده‌ای است که همراه با آن توانایی جامعه در سازمان‌یابی و حفظ نظم موجود از بین می‌رود و باعث دگرگونی‌های ساختاری در نظام اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در یک جامعه می‌شود. سازمان بهداشت جهانی مسئله مواد مخدر، اعم از تولید، انتقال، توزیع و مصرف را در کنار سه مسئله جهانی دیگر یعنی تولید و انباشت سلاح‌های کشتار جمعی، آلودگی محیط‌زیست، فقر و شکاف طبقاتی، از جمله مسائل اساسی شمرده است که حیات بشری را در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در عرصه جهانی مورد تهدید و چالش جدی قرار می‌دهد.

معضل سوءمصرف مواد مخدر عمده‌ترین بحران اجتماعی کشور هست که با سایر جنبه‌های اقتصادی و فرهنگی کشور ارتباط تنگاتنگی دارد. در کشورمان ایران آنچه امروزه تأمل بیشتری را می‌طلبد تغییر گرایش جوانان از مواد مخدر سنتی همچون تریاک و هروئین به مواد مخدر صنعتی نظیر اکستاسی، شیشه و کراک است.

در این میان سوءمصرف مواد صنعتی اعتیادآور به جهت اینکه عمدتاً قشر جوان جامعه را هدف قرار می‌دهد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مواد صنعتی و شیمیایی اثرات تخریبی بسیار زیادی دارند که گاه تنها یک‌بار استفاده از آن‌ها، مصرف‌کننده را برای همیشه در دام آن گرفتار خواهد کرد. مشکلات و آسیب‌های عصبی، اختلالات روانی بسیار رایج، اضطراب و رفتارهای پرخاشگرانه از جمله مهم‌ترین اختلالات رایج در فرد مصرف‌کننده مواد مخدر صنعتی است. مصرف‌کنندگان این مواد عموماً بعد از مصرف آن دچار توهمات شدید و رفتارهای پرخطر از جمله رفتارهای خطرناک جنسی، قتل و یا در معرض مخاطره انداختن خود می‌شوند. آمارها نشان می‌دهد که مرگ‌ومیر این نوع مواد نسبت به مواد سنتی بسیار بیشتر است. این در حالی است که سن مصرف‌کنندگان مواد مخدر جدید رو به کاهش است. بدون شک گستره مواد مخدر صنعتی هم بر افراد، هم بر خانواده و هم بر جامعه تأثیرات منفی بسیاری دارد که مهم‌ترین آن از دست دادن سازنده‌ترین و پویا-ترین نیروهای جامعه یعنی جوانان به عنوان مهم‌ترین عامل توسعه کشور است. بر این اساس در پژوهش حاضر سعی بر آن است که مهم‌ترین عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش جوانان به این مواد شناسایی شود.

نتایج این تحقیق در ۵ فصل به شرح زیر است:

فصل اول به کلیات پژوهش می‌پردازد که شامل: بیان مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق، اهداف و سؤالات تحقیق و کلیدواژه‌ها می‌باشد.

فصل دوم به ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش اختصاص دارد. در بخش اول به تعریف مفاهیم پرداخته شده سپس پژوهش‌های مشابه داخلی و خارجی در مورد اعتیاد به مواد مخدر صنعتی بررسی گردیده است. در بخش دوم با استفاده از نظریه‌های موجود در زمینه انحرافات اجتماعی به طرح چهارچوب نظری پرداخته شده است. پس از آن فرضیات تحقیق بیان گردیده و در نهایت مدل نظری تحقیق ارائه شده است.

فصل سوم پژوهش به روش‌شناسی اختصاص دارد، در این فصل ضمن نوع و روش انجام پژوهش، ابزار و شیوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات، واحد تحلیل، جامعه آماری، به تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای مستقل و وابسته، روایی و پایایی ابزار، روش‌ها و شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات و استخراج داده‌های تحقیق پرداخته شده است.

فصل چهارم به گزارش یافته‌ها اختصاص دارد که شامل دو بخش اصلی است. قسمت اول مربوط است به توصیف ویژگی‌های نمونه مورد بررسی و در قسمت دوم به آزمون فرضیه‌ها و روابط بین متغیرها پرداخته شده است.

در فصل پنجم با جمع‌بندی فرایند انجام تحقیق و نیز نتایج به دست آمده به نتیجه‌گیری از یافته‌های تحقیق پرداخته و با مقایسه یافته‌های تحقیق حاضر با تحقیقات پیشین، به بحث راجع به موضوع مورد بررسی پرداخته شده است. در پایان راهکارها و پیشنهادهای عملی و پژوهشی و مشکلات و محدودیت‌های تحقیق ارائه شده است.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسأله

اعتیاد یا به تعبیری بهتر سوء مصرف مواد مخدر پدیده‌ای اجتماعی است که در جهان امروز گریبانگیر بسیاری از جوامع است و آمارهای بسیار زیاد سوء مصرف مواد مخدر و مواد توهم‌زای شیمیایی، در جهان امروز تصدیقی بر این ادعاست. بر اساس آمارها و گزارش‌های نهادهای سازمان‌های جهانی همچون سازمان بهداشت جهانی و اینترپل، به موازات پیشرفت جوامع، نیازها، گرایش‌ها و الگوهای رفتاری جوانان نیز دچار دگرگونی شده و الگوی سوء مصرف مواد مخدر در میان جوانان به سرعت از سنتی به صنعتی و شیمیایی در حال تغییر است.

رئیس جامعه مددکاری اجتماعی ایران عنوان نمود در سال جدید و سال‌های پیش‌رو، جنس آسیب‌های اجتماعی تغییر می‌کند به این شکل که بیشتر به سمت جرائم مجازی، مواد مخدر صنعتی و مسائل اخلاقی خواهد رفت. از سوی دیگر، سن افرادی که مرتکب این جرائم می‌شوند پایین می‌آید و اگر هوشمندانه عمل نکنیم باید به فکر افزایش تعداد زندان‌ها باشیم (www.salamatnews.com).

بر این اساس در کشورهایی همچون ایران که دارای ساخت سنی جوان هستند، جوان بودن جمعیت در عین اینکه فرصت تلقی می‌شود تهدید نیز به شمار می‌آید. افزایش جمعیت جوان میزان آسیب‌پذیری جامعه را به لحاظ سوء مصرف مواد مخدر صنعتی مضاعف نموده است. زیرا جوانان امروزی با انگیزه‌ی کنجکاوی خود، همگرایی، تحولات اجتماعی و جهانی و هویت‌یابی یا رهایی از فشارهای اجتماعی به مصرف این مواد پناه می‌-

آوردند. همچنین تنوع، ارزانی قیمت، دسترسی و استعمال آسان، باورهای غلط، تبلیغات شبکه‌های ماهواره‌ای، استفاده از القاب و نام‌های شیک و تبلیغ اینکه این مواد باعث لاغری، چاقی و یا افزایش میل و توان جنسی می‌شود از دیگر دلایلی است که باعث گرایش بیشتر جوانان به مصرف این مواد نسبت به مواد مخدر سنتی شده است. مدیرکل دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر اعلام کرد هم اکنون شیشه به دومین ماده مخدر پر مصرف در کشور تبدیل شده است درحالی که شش سال پیش فراوانی مصرف آن قابل توجه نبود. (www.asriran.com). همچنین رئیس ستاد مبارزه با مواد مخدر می‌گوید از زمان تصمیم تا مصرف شیشه تنها ۱۵ دقیقه زمان لازم است (www.khabaronline.ir).

بدین ترتیب جوانان با مصرف مواد مخدر صنعتی دچار توهمات شدید روانی، رفتارهای پرخطر جنسی، قتل، خودکشی، تخریب اموال عمومی و خشونت گرایی شده و به جای آنکه باعث حرکت و توسعه‌ی جامعه شوند، هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی سهمگینی را بر پیکره جامعه تحمیل می‌کنند و چه بسیار خانواده‌هایی که در اثر گرفتار شدن به این معضل از هم پاشیده شده و روبه زوال می‌روند. هم چنان که گیدنز^۱ نیز تصریح می‌کند، در شرایطی که انحراف در جامعه‌ای عادی و در حد وسیعی پیش‌پا افتاده و جزئی از زندگی روزمره تلقی شود، داشتن نیروی انسانی سازنده و ماهر و در نهایت جامعه‌ای مستقل با نهادها و سازمان‌های سالم و پویا در حد مدینه‌ی فاضله‌ای بیش نیست (گیدنز، ۱۳۷۳: ۹). جوانان فعال‌ترین و پویاترین نیروهای هر جامعه محسوب می‌شوند. حل مسائل، تداوم پویایی آن و رسیدن به جامعه‌ی سالم و مطلوب نیازمند داشتن نیروهای، بانشاط و فعال است. اعتیاد ضمن تهدید جدی سازنده‌ترین و پویاترین نیروهای جامعه یعنی جوانان، سلامت، انسجام و پیشرفت جامعه را نیز به خطر می‌اندازد (عبدالرسولی، ۱۳۸۷: ۸۰).

جامعه‌ی آماری در این تحقیق شهرستان شهرکرد است. در شهرستان شهرکرد ما شاهد افزایش آمار مصرف کنندگان مواد مخدر صنعتی هستیم به طوری که گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی به عنوان یکی از شایع‌ترین انحرافات مطرح شده و این موضوع تبدیل به یک مسئله‌ی اجتماعی در این شهرستان گردیده است. بنابر اظهار نظر مسئولین مراکز ترک اعتیاد بیش‌ترین مراجعان به این مراکز جهت ترک را مصرف‌کنندگان شیشه تشکیل می‌دهند. استان چهارمحال و بختیاری از مناطق محروم کشور است که ما شاهد کمبود شغل و امکانات رفاهی و همچنین مهاجرت از نقاط روستایی به نقاط شهری در این استان هستیم. در کنار آن طی چند

^۱. Giddens

سال اخیر ما با افزایش مهاجرت جوانان به این شهرستان جهت تحصیل در دانشگاه‌های آن روبه‌رو بوده‌ایم. از این رو شهرستان شهرکرد برای انجام این تحقیق مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

به طور کلی عمده‌ترین عوامل مؤثر در گرایش جوانان به مصرف موادمخدر ماهیتی اجتماعی دارند. این تحقیق سعی دارد به بررسی عوامل اجتماعی همچون بیکاری، استفاده از رسانه‌های نوین نظیر اینترنت و ماهواره، خانواده نابسامان، معاشرت با دوستان ناباب، نحوه‌ی گذراندن اوقات فراغت و کنترل اجتماعی بر گرایش جوانان شهرستان شهرکرد به مواد مخدر صنعتی پردازد تا بدین وسیله به ارائه‌ی راهکارهایی در زمینه‌ی مقابله، پیشگیری و درمان دست یابد.

۱-۲- اهمیت و ارزش تحقیق:

یکی از مهم‌ترین معضلات اجتماعی جهان امروز مسئله‌ی اعتیاد به مواد مخدر و نفوذ روزافزون آن در میان نسل جوان است. پدیدار شدن موادمخدر صنعتی به آلودگی افراد به ویژه جوانان افزوده است و این زنگ خطر برای تمامی اقشار جامعه است.

طبق بررسی‌های انجام‌شده توسط محققین عوامل متعددی همچون بیکاری، فقر و نابرابری، در دسترس بودن و سهولت مصرف مواد مخدر صنعتی، ترفند غیرمستقیم از جانب کشورهای استعماری، خانواده نابسامان، معاشرت با دوستان معتاد، گسترش فن‌آوری‌های ارتباطی و رسانه‌های نوین مثل اینترنت و ماهواره بستر مناسبی را برای گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی فراهم آورده‌اند که پیامد آن ایجاد اختلالات روانی همچون کم‌عقلی، جنون، توهمات شدید بوده است. بعلاوه دوری از همه‌ی اصول به‌هنجار و افزایش انحرافات و جرائم مثل قتل، سرقت، خودکشی، فحشا را به همراه داشته است. جوانان مصرف‌کننده مواد مخدر فرصت‌های جبران‌ناپذیری را از حیث تحصیل و اشتغال از دست می‌دهند که این امر به نوبه خود آثار و عواقب ناخوشایندی را برای زندگی آتی آنان به همراه دارد. اعتیاد جوانان به مواد مخدر صنعتی نه تنها باعث تباهی بسیاری از فرزندان و آینده‌سازان جامعه می‌شود بلکه هزینه‌های سنگینی (هزینه در رابطه با دستگیری، محاکمه، درمان، اصلاح و تربیت) به لحاظ اقتصادی بر جامعه تحمیل می‌کند و جامعه را از داشتن نیروی انسانی کارآمد، متخصص و متعهد محروم می‌سازد. علاوه بر این اعتیاد جوانان امنیت اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد و مشروعیت نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور را زیر سؤال می‌برد.

لذا شناخت عوامل گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی برای پیشگیری از ارتکاب آن‌ها و فراهم‌سازی بستر مناسب به منظور جلوگیری و درمان اهمیت و ضرورت می‌نماید.

۱-۳- اهداف تحقیق:

۱-۳-۱- هدف کلی:

هدف کلی این تحقیق تعیین ارتباط بین عوامل اجتماعی و گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی می‌باشد تا بدین وسیله به ارائه راهکارهایی جهت مقابله، پیشگیری و درمان در این زمینه دست یابد.

۱-۳-۲- اهداف فرعی:

- تعیین ارتباط بین عوامل خانوادگی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
- تعیین ارتباط بین عوامل اقتصادی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
- تعیین ارتباط بین عوامل فرهنگی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی
- تعیین میزان شیوع مصرف مواد مخدر صنعتی بین جوانان

۱-۴- سؤالات

۱-۴-۱- سؤال کلی

عوامل اجتماعی موثر بر گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی کدامند؟

۱-۴-۲- سؤالات فرعی

- تا چه حدی بین استفاده از رسانه‌های نوین و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین خانواده نابسامان و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین معاشرت با دوستان ناباب و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین طبقه اجتماعی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین بیکاری و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین نحوه گذران اوقات فراغت و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

- تا چه حدی بین کنترل اجتماعی و میزان گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر صنعتی رابطه وجود دارد؟

۱-۶- کلیدواژه‌ها

۱- مواد مخدر صنعتی^۱: مواد مخدر صنعتی به دسته‌ی بزرگی از مخدرها اطلاق می‌شود که منشأ طبیعی ندارند و طی فرایندهای پیچیده‌ی شیمیایی در لابراتوارهای صنعتی ساخته می‌شوند (آپا دنیسکی، ۱۳۸۴: ۱۹).

۲- عوامل اجتماعی^۲: شامل تمام اوضاع و احوال و مقتضیات عمومی یک اجتماع است که بر روی تمام افراد آن جامعه اثر مشترکی دارند (شامبیاتی، ۱۳۸۵: ۱۳۰ و ۱۳۱).

۳- گرایش^۳: گرایش که از طریق آموزش‌های اجتماعی تحقق می‌یابد، ترکیبی از باورها، گرایش‌ها یا احساسات مساعد و نامساعدی است که به آمادگی و تمایل فردی برای نشان دادن واکنش به شیوه‌ای نسبتاً ثابت به اشیاء، اشخاص و رویدادهای خاص اطلاق می‌شود (مهرآرا، ۱۳۷۳: ۲۲۲ و ۲۲۳).

۴- جوانی^۴: به نظر مارگارت مید (۱۹۰۱-۱۹۷۸)، انسان‌شناس معروف آمریکایی، دوره جوانی را می‌توان دوره «اگر، آیا» تعریف کرد. دوره‌ای که با دو ویژگی خاص مشخص می‌شود. انتظارات گسترده از یک سو و ناکامی‌های عمیق از سوی دیگر، دوره‌ای که هنوز دستیابی‌های اقتصادی، اجتماعی و روانی کامل نشده‌اند. دوره جوانی در دهه‌های گذشته برای بیشتر اقشار جامعه به دلیل طولانی‌تر شدن دوره تحصیل و آموزش و پرورش، واقعیتی اجتماعی شده است (شفرز، ۱۳۸۳: ۲۴ و ۲۵).

۵- مصرف^۵: مصرف به مثابه رفتار بشری در ظاهر امری بی‌اهمیت و برآمده از نیازها یا هوس‌ها تلقی می‌شود. کلمه‌ی مصرف در برابر تولید قرار دارد. مصرف یک کالا را می‌توان تابعی از کشش‌های روانشناختی، نیازهای اساسی، شناخت و انتخاب عاقلانه، باورهای اخلاقی یا مذهبی، نگرش‌های فرهنگی و شرایط اجتماعی دانست (حاجلی، ۱۳۸۹: ۸۵).

¹ Industrial narcotics

² Social factors

³ Attitude

⁴ The youth

⁵ Consumption

فصل دوم

ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق

۱-۲- مقدمه

فصل دوم به ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش اختصاص دارد. در بخش اول به تعریف مفاهیم پرداخته شده سپس پژوهش‌های مشابه داخلی و خارجی در مورد اعتیاد به مواد مخدر صنعتی بررسی گردیده است. در بخش دوم با استفاده از نظریه‌های موجود در زمینه انحرافات اجتماعی به طرح چهارچوب نظری پرداخته شده است. پس از آن فرضیات تحقیق بیان گردیده و در نهایت مدل نظری تحقیق ارائه شده است.

۲-۲- تعریف مفاهیم

۱-۲-۲- انحراف اجتماعی^۱

انحراف اجتماعی از جمله مسائلی است که در حوزه آسیب‌شناسی اجتماعی بدان پرداخته می‌شود. انحراف صفت منسوب به برخی رفتارها یا اشخاص، نظیر بزه کاری یا بیماران روانی است. این موضوع از آراء متقدم

^۱. Social Deviance